

RELACIJE KULTURNOG IDENTITETA I NEKIH DEMOGRAFSKIH OBILJEŽJA GLUHIH I NAGLUHIH OSOBA¹

RENATA MÖHR NEMČIĆ I SANDRA BRADARIĆ-JONČIĆ

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, kontakt: renata.mohr@erf.hr

Primljeno: 15.4.2015.

Prihvaćeno: 6.6.2016.

Izvorni znanstveni rad

UDK: 376.1-056.263

Sažetak: Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi zastupljenost pojedine vrste identiteta te povezanost vrste identiteta s varijablama slušnog, obrazovnog i bračnog statusa gluhih i nagluhih osoba. U istraživanju su sudjelovala 443 sudionika kronološke dobi od 18-87 godina oba spola iz 17 gradova u Republici Hrvatskoj. Za prikupljanje demografskih podataka o sudionicima konstruiran je poseban upitnik, a kulturni identitet ispitan je skalom DAS (Deaf Acculturation Scale, Maxwell-McCaw i Zea, 2011). Iako je 58% sudionika pohađalo posebne oralne i redovne škole, te samo 12% njih ima gluhe roditelje, ipak ih je 80% formiralo ili gluhi (48%), ili dvokulturni (32%) identitet. Čujući identitet imalo je 12% sudionika, a marginalni 8% njih, što se pretežno podudara s rezultatima drugih istraživanja. S kulturnim identitetom značajno je povezan stupanj oštećenja sluha (nagluhe osobe češće od gluhih imaju čujući, dvokulturni ili marginalni identitet); vrijeme nastanka oštećenja sluha (osobe s prelingvalnim oštećenjem sluha tendiraju formiranju gluhog, dvokulturnog ili marginalnog identiteta, a osobe s postlingvalnim oštećenjem tendiraju čujućem identitetu); dob u kojoj je započelo učenje znakovnoga jezika (osobe s čujućim identitetom počele su ga učiti u dobi od 24 godine, ostali u dobi od 8-13 godina); obrazovni status (najvišu razinu obrazovanja postižu osobe s čujućim i dvokulturnim identitetom); vrsta osnovne škole (sudionici iz posebnih škola tendiraju gluhom ili dvokulturnom identitetu; u odnosu na njih sudionici iz redovnih škola značajno češće formiraju čujući identitet; sudionici iz posebne škole s oralnim pristupom gotovo dvostruko češće imaju marginalni identitet); vrsta srednje škole (polaznici redovnih škola češće od onih iz posebne škole formiraju čujući identitet, a oni iz posebne škole češće gluhi identitet), bračni status (najviše je osoba bez partnera među osobama s čujućim i marginalnim identitetom) te slušni status partnera (osobe s gluhim identitetom preferiraju gluhe, a one s čujućim identitetom čujuće partnere). Slušni status roditelja nije se pokazao povezanim s vrstom kulturnog identiteta sudionika. Razmatraju se praktične implikacije dobivenih rezultata.

Ključne riječi: gluhoća, naglušnost, kulturni identitet, kultura Gluhih

UVOD

Kulturni identitet označava osjećaj pripadnosti određenoj kulturi - zajednici koja dijeli isti jezik, povijest, običaje, vrijednosti, koja, uz ostalo, ima svoj kulturno-specifičan obrazovni sustav, umjetničko stvaralaštvo i organizacije.

Sociološko-kulturološki model gluhoće smatra zajednicu gluhih manjinskom zajednicom/ kulturom u okviru većinske čujuće zajednice/kulture, sa svim obilježjima koja definiraju neku zajednicu kao kulturu (Lane i sur., 1996; Padden, 1996), u prvom redu jezikom (znakovnim jezikom) i spe-

cifičnim obrazovanjem koje uključuje upotrebu manjinskog (znakovnog) jezika - dvojezičnim obrazovanjem gluhe djece (Neil Mahshie, 2007; Teruggi, 2014). Kulturni identitet povezan je sa samopoštovanjem odnosno mentalnim zdravljem, zadovoljstvom životom i kvalitetom života ovih osoba: osobe s marginalnim identitetom na ovima varijablama postižu najniže, a one s dvokulturnim identitetom najviše rezultate (Bat-Chava, 2000; Maxwell-McCaw, 2001; Jambor i Elliott, 2005; Hintermair, 2008; 2014), zbog čega u kulturološko-sociološkom modelu gluhoće kulturni identitet zauzima središnje mjesto.

¹ Istraživanje je provedeno u okviru znanstvenog projekta "Dvojezična komunikacija gluhih i čujućih", poduprtog od strane MZOŠ RH

Stjecajem svojih razvojnih okolnosti i iskustava, osoba oštećena sluha može se identificirati s čujućom zajednicom, zajednicom gluhih, s objema zajednicama ili niti s jednom zajednicom.

Ovisno, dakle, o razvojnim okolnostima i iskustvima, osobe oštećena sluha mogu formirati jedan od četiriju tipova kulturnog identiteta: čujuć, marginalni, gluhi i dvokulturni identitet.

Glickman je (1993) među prvima prepoznao važnost kulturnog identiteta za osobe oštećena sluha te je razvio model kulturnog identiteta na temelju primjene svog instrumenta za procjenu kulturnog identiteta gluhih (DIDS, Deaf Identity Development Scale). U njegovom modelu, 4 vrste kulturnog identiteta razvojno su povezane: gluha osoba koja je odrastala u čujućoj okolini prvo formira čujuć identitet. Osobe s čujućim identitetom žale što ne mogu čuti, smatraju se invalidima, druže se isključivo s čujućim osobama, izbjegavaju gluhe i ne cijene ili preziru znakovni jezik. Zbog teškoća komunikacije i socijalizacije u svijetu čujućih, u nekom trenutku svog života prelaze u sljedeći stadij razvoja svog identiteta u kojemu više ne žele pripadati zajednici čujućih, ali još nisu integrirani niti u zajednicu gluhih, ne pripadaju nigdje i stoga razvijaju marginalni identitet. Osobe s marginalnim identitetom ne osjećaju pripadnost ni zajednici gluhih, ni zajednici čujućih. Često su ogorčene, osjećaju se neprihvaćenima; idealiziraju čujuće, a istovremeno prema njima osjećaju neprijateljstvo. Tijekom ove krize identiteta dolaze u kontakt s drugim gluhim osobama, otkrivaju vrijednost i važnost znakovnog jezika, počinju razvijati interes za njega, učiti ga i sve više se uključivati u život zajednice gluhih, postupno formirajući gluhi identitet. Osobe s gluhim identitetom često idealiziraju svijet gluhoće, podcjenjujući svijet čujućih. Kao reakcija na sva prethodna negativna iskustva života u čujućoj sredini, neke od ovih osoba imaju i vrlo radikalne stavove, protive se korištenju govora, slušnih pomagala i kohlearnih implantata, imaju negativan stav prema čujućima, kao i gluhim koji koriste slušna pomagala i komuniciraju govorom. I konačno, naučivši znakovni jezik i pronašavši svoje mjesto, sigurnost i prijatelje u zajednici gluhih, ponovo otkrivaju i prihvaćaju i vrijednosti zajednice čujućih, dospijevajući tako u posljednji stadij razvoja svog identiteta, oblikujući dvokultur-

ni identitet, odnosno pripadnost objema kulturama. Osobe s dvokulturnim identitetom svoju gluhoću smatraju različitosti, uočavaju slabosti i snage gluhih i čujućih osoba, poštuju znakovni i govorni jezik imaju i gluhe i čujuće prijatelje i dobro se snalaze i u svijetu gluhih i u svijetu čujućih.

Za razliku od Glickmanovog modela, model autorice Maxwell-McCow (2011) ne vidi u 4 različite vrste identiteta ujedno nužno i razvojne stadije, niti čujuć identitet konotira negativno, kao što je slučaj s Glickmanovim modelom: gluha osoba može razviti i zadržati čujuć identitet i osjećati se sasvim komforno s tim identitetom. Također, gluha osoba s gluhim identitetom ne mora nužno biti neprijateljski raspoložena prema čujućoj zajednici i njenim vrijednostima. Prema njezinom modelu, kulturni identitet sastoji se od 5 sastavnica (faktora koje je ekstrahirala faktorizacijom svog mjernog instrumenta – DAS, Deaf Acculturation Scale, 2011): kulturnu identifikaciju (“Ugodno se osjećam u društvu gluhih”), sudjelovanje u kulturi (“Koliko uživate ići na kazališne predstave s gluhim glumicama i glumcima?”), kulturne sklonosti (“Više bih volio/voljela ići u školu za gluhe”), jezičnu kompetenciju (“Koliko dobro koristite znakovni jezik?”) te kulturno znanje (“Koliko dobro poznajete važne događaje u povijesti zajednice gluhih?”). Skala DAS dakle mjeri tih 5 faktora u odnosu na identifikaciju sa svakom od dviju kultura te se kombinacijama rezultata na dvjema skalama utvrđuje vrsta identiteta (čujuć, marginalni, gluhi, dvokulturni).

Kakav će kulturni identitet osoba oštećena sluha formirati u najvećoj mjeri ovisi o nekoliko čimbenika: o težini njezina oštećenja (gluhoća / naglušost), slušnom statusu roditelja (gluhi / čujuć roditelji) i načinu komunikacije u obitelji (govorni jezik / znakovni jezik), o vrsti škole koju je pohađala i jeziku kojim se u njoj komuniciralo (posebna / redovna škola; posebna škola u kojoj je zabranjena upotreba znakovnog jezika (“oralna” škola) / škola u kojoj je dozvoljena upotreba znakovnog jezika (škole s “totalnim” i bilingvalnim-bikulturnim pristupom). Klubovi gluhih imaju važno mjesto u akulturaciji gluhih i nagluhih osoba u zajednicu gluhih odnosno u kulturu Gluhih.

Čujuća djeca gluhih roditelja (ČDGR), gluha djeca čujućih roditelja (GDČR) i nagluha djeca

čujućih roditelja (NDČR) u većoj mjeri od gluhe djece gluhih roditelja (GDGR) tendiraju čujućem i marginalnom identitetu; nagluha djeca gluhih roditelja (NDGR) više tendiraju čujućem identitetu od GDGR, koja tendiraju gluhom (Bat-Chava, 2000; Maxwell-McCow, 2001; Leigh i sur. 1998) ili dvokulturnom identitetu (Glickman, 1993, Maxwell-McCaw i Zea, 2011). GDČR i NDČR u djetinjstvu teže čujućem identitetu, no s vremenom kod GDČR oblikovat će se gluhi identitet, dok će NDČR zadržati čujući identitet (Leigh i sur. 1998). Slušni status roditelja povezan je, dakle, s razvojem identiteta u gluhe djece (Hintermeir, 2007).

Većina (90%) gluhe djece ima čujuće roditelje (Shein, 1989), a samo 10% njih u prilici je znakovni jezik usvajati kroz prirodne interakcije u obitelji. Za gluhu djecu čujućih roditelja posebne škole za gluhu djecu u kojima se koristi znakovni jezik mjesta su akulturacije u kulturu Gluhih. Zbog te činjenice, nasuprot sveprisutnom trendu deinstitutionalizacije, na području oštećenja sluha sami gluhi, kao i njihova krovna udruga – Svjetska federacija gluhih, protive se zatvaranju posebnih škola (internata) za gluhu djecu, jer to su mjesta očuvanja znakovnog jezika i kulture Gluhih (Lane i sur., 1996). Vrsta škole koju je gluha osoba pohađala značajan je, dakle, čimbenik u razvoju kulturnog identiteta, iako ne i presudan.

Učenici u posebnim školama u kojima se koristi znakovni jezik (“totalni pristup”) razvijaju dvokulturni (Sari, 2005) odnosno gluhi (Bat-Chava, 2000; Maxwell-McCow, 2001; Hadjikakou i Nikolarazi, 2007; Leigh 2009) identitet, dok učenici iz posebnih škola sa slušno-govornim pristupom, u kojima se ne koristi znakovni jezik, tendiraju čujućem identitetu. Polaznici redovnih škola također tendiraju čujućem identitetu (Maxwell-McCow, 2001; Leigh, 2009).

Međutim, kulturni identitet učenika iz redovnih škola mijenja se u funkciji dobi. U razdoblju adolescencije kod gluhih učenika koji pohađaju redovne škole prisutan je čujući identitet, koji se potom postupno transformira u gluhi ili dvokulturni identitet, uz prihvaćanje znakovnog jezika i integraciju u zajednicu gluhih (Leigh i sur. 1989; Ladd, 2003; Valentine i Skelton, 2007). Razlozi te transformacije teškoće su komunikacije i neprihvatanje od strane čujućih vršnjaka, što dovodi do propitivanja iden-

titeta, koje je i inače karakteristično za razdoblje adolescencije, te konačno, do promjene čujućeg identiteta u gluhi ili dvokulturni identitet. U redovnim školama, gluha djeca češće su isključivana i ignorirana nego njihovi čujući vršnjaci (Cappelli i sur. 1995; Wauters & Knoors, 2007); imaju manje bliskih prijatelja od čujućih vršnjaka (Wauters & Knoors, 2007) ili ih čak uopće nemaju (Nunes i sur., 2001). Čujući biraju gluhe, gluhi ne biraju sami onoga tko im odgovara za druženje, nego su birani. Zbog teškoća komunikacije prijateljstva su površna i nisu trajna (Ivasović, 2014). Gluha djeca u redovnoj školi često se osjećaju izoliranima i osamljenima i nedostaje im društvo druge gluhe djece (Musselman i sur., 1996; Stinson & Antia, 1999; Stinson & Kluwin, 2003; Stinson & Lang, 1994; Stinson & Whitmire, 1992; Stinson i sur., 1996).

Kulturni identitet povezan je i sa slušnim statusom partnera (Lane i sur., 1996; Hadjikakou i Nikolarazi, 2007): većina (90%) osoba oštećena sluha preferira partnera istog slušnog statusa zbog manje izraženih teškoća komunikacije u takvim partnerstvima i zajedničkih iskustava vezanih uz oštećenje sluha.

CILJ ISTRAŽIVANJA

U Hrvatskoj do sada kulturni identitet gluhih nije bio predmetom istraživanja. Ciljevi ovog istraživanja bili su utvrditi obilježja kulturnog identiteta gluhih osoba u Hrvatskoj – zastupljenost pojedine vrste identiteta te povezanost vrste identiteta s demografskim varijablama: stupnjem i vremenom nastanka oštećenja sluha, dobi u kojoj je započelo učenje znakovnoga jezika, slušnim statusom roditelja, obrazovnim statusom sudionika, vrstom osnovne i srednje škole koju su pohađali, bračnim statusom te slušnim statusom partnera.

HIPOTEZE

- H1: postoji povezanost između stupnja oštećenja sluha i kulturnog identiteta.
- H2: postoji povezanost između vremena nastanka oštećenja sluha i identiteta.
- H3: postoji povezanost između dobi u kojoj je osoba počela učiti znakovni jezik i kulturnog identiteta.

- H4: postoji povezanost između slušnog statusa roditelja i kulturnog identiteta.
- H5: postoji povezanost između obrazovnog statusa osobe i kulturnog identiteta.
- H6: postoji povezanost između vrste osnovne škole koju je osoba pohađala i kulturnog identiteta.
- H7: postoji povezanost između vrste srednje škole koju je osoba pohađala i kulturnog identiteta.
- H8: postoji povezanost između kulturnog identiteta i bračnog statusa osobe.
- H9: postoji povezanost između kulturnog identiteta i slušnog statusa partnera osobe.

METODE RADA

Uzorak sudionika

U istraživanju su sudjelovale ukupno 452 osobe oštećena sluha iz 17 od ukupno 23 grada u Hrvatskoj u kojima postoje lokalne udruge gluhih i nagluhih (Zagreb, Krapina, Sisak, Karlovac, Rijeka, Pula, Šibenik, Vodice, Zadar, Split, Dubrovnik, Varaždin, Osijek, Našice, Nova Gradiška, Vinkovci, Požega). Međutim, prilikom obrade podataka primijećeno je da neki sudionici nisu u potpunosti ispunili upitnike ili su ih ispunili neodgovarajućim podatcima te su njihovi upitnici izostavljeni iz daljnje obrade. Slijedom navedenoga, konačan uzorak u istraživanju činila su 443 sudionika.

U uzorku je najviše gluhih osoba (56%), zatim približno podjednak broj umjereno (13%) i teško nagluhih (15%), a znatno je manje lako nagluhih sudionika (7%). Također, 30 sudionika imalo je kohlearni implantat (7%), a njih 8 (2%) ga je odbacilo.

U cijelome uzorku neznatno je više zastupljeno osoba muškog spola (51%) u odnosu na ženski spol (49%).

Ukupni raspon kronološke dobi sudionika kretao se od 18 do 87 godina, dok je prosječna dob sudionika u cijelome uzorku iznosila 47 godina (SD=16). Najviše je sudionika bilo u dobnoj kategoriji iznad 51 godine (44%) te između 36 i 50 godina (29%), dok je u dobnoj kategoriji od 26 do 35 godina 19% sudionika. Najmanje ih je između 18 i 25 godina (9%).

Vrijeme nastanka oštećenja sluha kretalo se od rođenja do 38 godina. Prosječna dob nastanka oštećenja sluha iznosila je oko 2 godine, odnosno 26 mjeseci.

S obzirom na bračno stanje, najviše je bilo oženjenih/udatih osoba (51%); neoženjenih/neudatih bilo je 20%, 8% njih bili su udovci/udovice ili rastavljeni, a 12% ih je bilo u vezi.

Što se tiče stručne spreme, 83% sudionika imalo je srednju stručnu spremu. Slijede osobe s visokom stručnom spremom (7%), zatim osobe sa završenom osnovnom školom i višom stručnom spremom (po 5%). Preostali sudionici (N=3 / 1%) nisu završili nikakvu školu.

S obzirom na vrstu završene osnovne škole, gotovo polovica sudionika (44%) završila je posebnu školu s totalnim pristupom u komunikaciji; redovnu školu završilo je 38% sudionika, dok je 16% njih završilo posebnu školu s oralnim pristupom. Ukupno je, dakle, 55% sudionika pohađalo škole u kojima se komuniciralo isključivo govornim jezikom, bez upotrebe manualnih oblika komunikacije.

Polovica sudionika (50%) ima završenu redovnu strukovnu školu; nešto više od trećine (39%) njih svoje srednjoškolsko obrazovanje steklo je u posebnoj školi s totalnim pristupom. Svega 8% njih završilo je gimnaziju; višu školu završilo je 5% sudionika, a fakultet 7%, dakle vrlo mali broj sudionika. Ukupno je 58% sudionika pohađalo redovne srednje škole.

Što se tiče u dobi u kojoj su započeli učiti znakovni jezik, 4% sudionika nikada nije učilo i ne zna znakovni jezik. Raspon dobi početka učenja znakovnog jezika kreće se od 1 do 66 godina. Prosječna dob početka učenja znakovnoga jezika kod preostalih 96% sudionika je 12 godina (SD=10).

Varijable i mjerni instrumenti

Demografskim upitnikom prikupljeni su podaci za sljedeće varijable:

- stupanj oštećenja sluha (laka naglušost, umjerena naglušost, teška naglušost, gluhoća, kohlearni implantat)
- dob nastanka oštećenja sluha (izražena u mjesecima)

- dob početka učenja ZJ-a (izražena u godina-ma)
- stupanj obrazovanja (OŠ, SSS, VŠS, VSS)
- vrsta završene osnovne škole (posebna škola s oralnim pristupom; posebna škola s totalnim pristupom; redovna škola)
- vrsta završene srednje škole (posebna srednja škola; redovna strukovna škola; gimnazija)
- slušni status roditelja (s oštećenjem sluha, čujuć, miješani)
- bračni status (neudata/neoženjen; udana/ože-njen; u vezi; razveden/a; udovica/udovac)
- slušni status partnera (s oštećenjem sluha, čujuć)

Varijable kulturnog identiteta:

- čujuć identitet
- gluhi identitet
- dvokulturni identitet
- marginalni identitet

Kulturni identitet ispitan je Skalom akultu-racije gluhih– DAS (Deaf Acculturation Scale, Maxwell-McCaw i Zea, 2011), koja je uz dopu-štenje autora prevedena je na hrvatski jezik i kul-turološki prilagođena osobama s oštećenjem sluha u Hrvatskoj.

Upitnik sačinjavaju dvije skale. Jedna odraža-va akulturaciju u kulturu gluhih (DASg), a druga predstavlja akulturaciju u kulturu čujućih (DASč). Svaka od skala sadrži 5 podskala.

Skala DASg sadrži podskale koje mjere kultur-nu identifikaciju, sudjelovanje u kulturi, kulturne sklonosti, jezičnu kompetenciju te kulturno znanje, sve u odnosu na kulturu Gluhih.

Skala DASč sadrži podskale koje mjere kultur-nu identifikaciju, sudjelovanje u kulturi, kulturne sklonosti, jezičnu kompetenciju i kulturno znanje, sve u odnosu na kulturu čujućih.

Upitnik se sastoji od 58 čestica prema kojima su sudionici pomoću Likertove skale od 5 stupnjeva izražavali slaganje izborom jedne od mogućnosti koje su im bile ponuđene.

Ukupan rezultat za cijelu skalu dobiva se zbrajanjem bodova na svakoj skali koji se dijeli ukupnim brojem čestica kako bi se dobila sred-nja vrijednost. Ako je ukupan rezultat veći od 3 na DASč i niži od 3 na DASg, radi se o čujućoj

akulturaciji. Ukupan rezultat niži od 3 na objema skalama upućuje na marginalni identitet. Ukupan rezultat veći od 3 na DASg, i niži od 3 na DASč ukazuje na gluhi akulturaciju; ukupan rezultat veći od 3 na obje skale ukazuje na dvokulturnu akulturaciju.

Koeficijenti unutarnje konzistencije (Cronbachov alpha) u originalnoj verziji mjernog instrumenta (Maxwell-McCaw i Zea, 2011) za skalu DASg iznosi ,95 dok se za pojedine podska-le kreću u rasponu od ,84 do ,92. Na skali DASč Cronbach alpha iznosi ,91, a za pojedine podskale kreće se u rasponu od ,71 do ,85.

Unutrašnje pouzdanosti skale DASg i nje-nih podskala te skale DASč i pripadajućih pod-skala na uzorku ovog rada su zadovoljavajuće (Tablica 1).

Tablica 1. Pouzdanost skala DASg i DASč i pripada-jućih podskala na uzorku ovog istraživanja (N=443)

Skala	Cronbach Alpha (α)
DASg (Akulturacija u kulturu gluhih)	,73
Podskala Identifikacija s kulturom (Identitetg)	,76
Podskala Sudjelovanje u kulturi (Sudjelovanjeg)	,79
Podskala Kulturne sklonosti (Sklonostig)	,79
Podskala Kulturno znanje (Znanjeg)	,90
Podskala Jezična kompetencija (Jezikg)	,91
DASč (Akulturacija u kulturu čujućih)	,79
Podskala Identifikacija s kulturom (Identitetč)	,67
Podskala Sudjelovanje u kulturi (Sudjelovanječ)	,77
Podskala Kulturne sklonosti (Sklonostič)	,77
Podskala Kulturno znanje (Znanječ)	,83
Podskala Jezična kompetencija (Jezikč)	,90

Način prikupljanja podataka

Sve postojeće udruge gluhih i nagluhih u Hrvatskoj bile su obaviještene o provođenju istraži-vanja te su pozvane na suradnju. Provodilo se indi-vidualno u organizaciji udruga, a provodila su ga najmanje dva ispitivača. Prije početka ispitivanja svim sudionicima uputila se verbalna (znakovna) uputa u kojima se naglasila anonimnost, povjer-ljivost, dobrovoljno sudjelovanje u istraživanju te im se pojasnio način ispunjavanja skala na jednom primjeru.

Sudionicima se podijelio tekst informiranog pristanka na sudjelovanje u istraživanju, kojeg su zatim pročitali i potpisali. Svi upitnici bili su spojeni u jednu cjelinu, osim pristanka na sudjelovanje kako bi se izbjeglo narušavanje anonimnosti. Sudionici su mogli birati žele li sami ispunjavati upitnike ili da im pitanja prevodi na znakovni jezik i odgovore bilježi ispitivač.

Metode obrade podataka

Izračunati su osnovni statistički parametri: frekvencije, postoci, aritmetičke sredine i standardne devijacije. Relacije među varijablama ispitane su Hi-kvadrat testom te jednosmjernom analizom varijance Sve statističke obrade izvršene su u paketu IBM SPSS Statistics for Windows, 22.0.

REZULTATI I DISKUSIJA

1. Povezanost slušnog statusa i vrste identiteta

Iz tablice 2a vidljivo je da gotovo polovica sudionika (48%) ima gluhi identitet; dvokulturni identitet ima 32% sudionika, čujućii identitet ima 12% sudionika, dok je u najmanjem postotku prisutan marginalni identitet (8%).

Uvidom u Tablicu 2b možemo zaključiti da su podaci za gluhi identitet dobiveni u SAD-u (52%), Njemačkoj (47%) i Hrvatskoj (49%) slični.

Dvokulturni identitet u najvećoj mjeri zastupljen je kod sudionika iz SAD-a (39%), potom

kod sudionika iz Hrvatske (32%), a najmanje kod sudionika iz Njemačke (27%).

Čujućii identitet u relativno najvećem broju prisutan je u sudionika iz Njemačke (27%), potom otprilike dvostruko manje kod sudionika iz Hrvatske (12%), i trostruko manje kod sudionika iz SAD-a (8%).

Marginalni identitet najzastupljeniji je kod sudionika iz Hrvatske (8%), potom iz Njemačke (5%), a u vrlo malom postotku kod sudionika iz SAD-a (0,9 %).

Hi-kvadrat test (tablica 2a) pokazao je da postoji povezanost između kulturnog identiteta i stupnja oštećenja sluha sudionika ($\chi^2=54,03$; $df=9$, $p<,05$) te se **hipoteza H1 prihvaća**.

Među osobama s čujućim identitetom 65% ih je nagluhih, a 35% ih je gluhih. Među onima s marginalnim identitetom, 40% ih je nagluhih, a 60% gluhih. Među onima s gluhim identitetom 76% ih je gluhih, a 24% nagluhih, dok je među osobama s dvokulturnim identitetom identičan postotak gluhih i nagluhih (po 50%).

Gluhe osobe najčešće su formirale gluhi (60%), potom dvokulturni (26%), a znatno rjeđe marginalni (8%) i čujućii (7%) identitet. Nagluhe osobe najčešće su formirale dvokulturni (42%), potom gluhi (30%), zatim čujućii (20%) te najrjeđe marginalni identitet (14%). Vidimo da nagluhe osobe češće od gluhih osoba formiraju dvokulturni, čujućii i marginalni identitet.

Tablica 2a. Povezanost stupnja oštećenja sluha i kulturnog identiteta (N=443)

Stupanj oštećenja sluha u sudionika	Identiteti				Ukupno
	Čujućii	Marginalni	Gluhi	Dvokulturni	
Laka naglušost	3	5	8	15	31
Umjerena naglušost	14	5	23	19	61
Teška naglušost	16	4	20	37	77
Gluhoća	18	21	164	71	274
Ukupno	51	35	215	142	443

Tablica 2b. Usporedba rezultata iz triju dosadašnjih istraživanja

	Čujućii identitet	Marginalni identitet	Gluhi identitet	Dvokulturni identitet
Maxwell-McCaw (2001 u Hintermair 2008) (N=3075)	8%	1%	52%	39%
Hintermair (2008) (N=629)	27%	5%	47%	21%
Möhr Nemčić (2015) (N=443)	12%	8%	49%	32%

2. Razlike među sudionicima s različitim vrstama identiteta s obzirom na dob nastanka oštećenja sluha i početak učenja znakovnog jezika

Utvrđena je (tablica 3) značajna razlika ($F=8,225$; $p=0,00$) među sudionicima različitog kulturnog identiteta s obzirom na dob nastanka

oštećenja sluha izraženu u mjesecima te se **hipoteza H2 prihvaća**.

Scheffe analiza (tablica 4) pokazuje značajnu razliku jedino između čujućeg identiteta i preostalih identiteta (marginalni, gluhi, dvokulturni), dok među preostalim trima identitetima razlike nisu značajne.

Tablica 3. Razlike među vrstama identiteta s obzirom na dob nastanka oštećenja sluha i dob početka učenja znakovnog jezika

	Identitet	N	M	SD	F	P
Dob nastanka oštećenja sluha	Čujući	49	57.78	103.410	8.225	,000*
	Marginalni	35	23.00	40.725		
	Gluhi	204	18.58	34.522		
	Dvokulturni	139	26.00	41.193		
	Ukupno	427	25.86	50.971		
Dob početka učenja ZJ-a	Čujući	40	24,18	16,264	34,867	,000*
	Marginalni	32	10,75	6,965		
	Gluhi	213	8,39	5,056		
	Dvokulturni	141	12,73	11,318		
	Ukupno	426	11,49	10,162		

Tablica 4. Scheffe analiza

	Identitet (I)	Identitet (J)	Značajna razlika (I-J)	p
Dob nastanka oštećenja sluha	Čujući	Marginalni	34.776*	.020*
		Gluhi	39.192*	.000*
		Dvokulturni	31.776*	.002*
	Marginalni	Čujući	-34.776*	.020*
		Gluhi	4.417	.972
		Dvokulturni	-3.000	.992
	Gluhi	Čujući	-39.192*	.000*
		Marginalni	-4.417	.972
		Dvokulturni	-7.417	.607
	Dvokulturni	Čujući	-31.776*	.002*
		Marginalni	3.000	.992
		Gluhi	7.417	.607
Dob početka učenja ZJ-a	Čujući	Marginalni	13,425*	,000*
		Gluhi	15,785*	,000*
		Dvokulturni	11,445*	,000*
	Marginalni	Čujući	-13,425*	,000*
		Gluhi	2,360	,602
		Dvokulturni	-1,980	,747
	Gluhi	Čujući	-15,785*	,000*
		Marginalni	-2,360	,602
		Dvokulturni	-4,341*	,000*
	Dvokulturni	Čujući	-11,445*	,000*
		Marginalni	1,980	,747
		Gluhi	4,341*	,000*

* $p<0,05$

Osobe s čujućim identitetom značajno su kasnije (prosječno s 58 mjeseci) stekle oštećenje sluha od osoba s preostalim trima vrstama identiteta (prosječno između 18 i 26 mjeseci), među kojima nema značajnih razlika. Osobe s prelingvalnim oštećenjem sluha tendiraju formiranju gluhog, dvokulturnog ili marginalnog identiteta, a osobe kod kojih je oštećenje nastalo u postlingvalnom periodu tendiraju čujućem identitetu.

Utvrđena je i (tablice 3 i 4) povezanost početka učenja znakovnog jezika i vrste kulturnog identiteta ($F=34,867$, $p=0,00$) te se i **hipoteza H3 prihvaća**.

Utvrđena je značajna razlika između osoba s čujućim identitetom, koje su počele učiti znakovni jezik u prosječnoj dobi od 24 godine, i osoba s preostalim trima vrstama identiteta, kao i između gluhog (8g) i dvokulturnog identiteta (13g) (tablica 4). Među osobama s gluhim identitetom tri puta je više gluhih ($N=164$) nego nagluhih osoba ($N=51$), dok ih je među onima s dvokulturnim jednak broj (po 71 ispitanik). U apsolutnom smislu više je nagluhih među osobama s dvokulturnim, nego s gluhim identitetom, što vjerojatno doprinosi značajno kasnijem početku učenja znakovnog jezika kod osoba s dvokulturnim identitetom.

Unatoč uvriježenoj hipotezi o kritičnom periodu za usvajanje jezika, čini se da je dob usvajanja znakovnog jezika između 8 i 13 godina još uvijek dovoljno rana da bi ovladavanje jezikom bilo na takvoj razini da omogući gluhoj osobi formiranje gluhog ili dvokulturnog identiteta, kojeg bitno određuje i tečno vladanje znakovnim jezikom. No za neke pojedince ta dob očito je prekasna za ovladavanje znakovnim jezikom, te uz slabo vladanje i govornim jezikom teško uspijevaju naći put prema ijednoj od dviju kultura i formiraju marginalni identitet.

3. Povezanost kulturnoga identiteta i slušnoga statusa roditelja

U Tablici 5 prikazani su rezultati hi-kvadrat testa. Slušni status roditelja podijeljen je u kategorije S

oštećenjem sluha, miješani i čujući. Kategorija S *oštećenjem sluha* uključuje roditelje koji su gluhi i/ili nagluhi, kategorija *Miješani* obuhvaća slučajeve gdje je jedan od roditelja čujući, a drugi je gluhi ili nagluhi, a u kategoriju Čujući ubrojani su slučajevi kada su oba roditelja čujuća.

Hi-kvadrat test pokazao je da ne postoji statistička značajna povezanost između vrste kulturnog identiteta i slušnog statusa roditelja ($\chi^2=3,79$; $df=6$, $p<,705$) te se **hipoteza H4 odbacuje**.

I djeca slušno oštećenih i djeca čujućih roditelja u najvećem broju formirala su gluhi identitet (52% i 48%), potom dvokulturni identitet (29% i 32%), a znatno rjeđe čujući (13% i 11%) te marginalni identitet (6% i 8%).

Ovi rezultati u suprotnosti su s rezultatima ranijih istraživanja. U ovom istraživanju sudjelovao je manji broj sudionika nego u dva prethodna, te je svega 46 ispitanika od njih 443 bilo iz gluhih obitelji, što je 12% svih ispitanika, čime je i ovdje potvrđen podatak koji se uvijek spominje kada je riječ o broju gluhe djece gluhih roditelja u populaciji osoba s oštećenjem sluha. Da je mogao biti uključen veći broj ispitanika iz gluhih obitelji, možda bi rezultat bio drugačiji. Iako, dakle, samo 12% gluhe djece ima gluhe roditelje, gluhi i dvokulturni identitet ima daleko veći postotak ispitanika – ukupno 81% ispitanika u ovom istraživanju, 91% u istraživanju Maxwell, te 68% ispitanika u istraživanju Hintermaira. Ovaj rezultat ponovo naglašava važnost obrazovnih institucija i klubova gluhih za akulturaciju u zajednicu gluhih i iskonsku potrebu gluhih i nagluhih osoba za jezikom koji savršeno odgovara njihovim mogućnostima jezične obrade, kao i iskonsku potrebu svakog pojedinca za pripadnošću zajednici sebi sličnih osoba.

4. Povezanost kulturnoga identiteta i obrazovnog statusa

Kategorije obrazovnog statusa koje su uzete u razmatranje završena su osnovna, srednja škola

Tablica 5. Povezanost kulturnog identiteta i slušnog statusa roditelja

Slušni status roditelja	Identitet				Ukupno
	Čujući	Marginalni	Gluhi	Dvokulturni	
S oštećenjem sluha	5	3	24	14	46
Miješani	2	0	3	1	6
Čujući	44	32	188	127	391
Ukupno	51	35	215	142	443

Tablica 6. Povezanost kulturnog identiteta i obrazovnoga statusa

Obrazovni status	Identiteti				Ukupno
	Čujući	Marginalni	Gluhi	Dvokulturni	
Osnovna škola	2	2	13	5	22
SSS	34	30	193	110	367
VŠS, VSS	14	2	9	26	51
Ukupno	50	34	215	141	440

(SSS) te viša škola (VŠS) i fakultet (VSS).

Hi-kvadrat testom (tablica 6) utvrđena je povezanost između vrste identiteta i obrazovnog statusa (hi-kvadrat=32,720; df=6; p=,000) te se **hipoteza H5 prihvaća**. Takva povezanost pokazala se i u istraživanju koje je proveo Hintermair (2008).

U ovom istraživanju 80% sudionika završilo je srednju strukovnu školu, 7% fakultet, 5% višu školu i 3% gimnaziju. Najvišu razinu obrazovanja postižu osobe s čujućim i dvokulturnim identitetom: fakultet ili višu školu završilo je 28% osoba s čujućim identitetom i 18% osoba s dvokulturnim identitetom te samo 6% osoba s marginalnim i 4% osoba s gluhim identitetom. Dobra ovladanost govornim jezikom najznačajniji je čimbenik postizavanja više razine obrazovanja u osoba oštećena sluha, kao i oblikovanja čujućeg i dvokulturnog identiteta.

5. Povezanost kulturnog identiteta i vrste osnovne škole

U Tablici 7 prikazani su rezultati Hi-kvadrat testa. Vrste škola koje su sudionici pohađali svrstane su u sljedeće kategorije: posebna škola s oralnim pristupom, posebna škola s totalnim pristupom te redovna škola.

Hi-kvadrat testom utvrđena je povezanost identiteta i vrste osnovne škole koju su sudionici pohađali (hi-kvadrat=71,553; df=6; p=,000) te se **hipoteza H6 prihvaća**. Takvu povezanost utvrdio

je i Hintermair u svome istraživanju (2008).

U cijelom uzorku 44% sudionika završilo je posebnu osnovnu školu s totalnim pristupom, 38% završilo je redovnu osnovnu školu, a najmanji dio njih – svega 16%, završilo je posebnu školu s oralnim pristupom.

Mnogi sudionici koji su završili posebnu školu s totalnim pristupom tamo su se po prvi puta susreli sa znakovnim jezikom te su ga početi usvajati u interakcijama s gluhim vršnjacima. U redovnoj školi učenici bili su okruženi čujućim vršnjacima te su s njima i nastavnicima komunicirali isključivo govornim jezikom. U posebnoj školi s oralnim pristupom sudionici su komunicirali isključivo govornim jezikom, ali su bili u društvu gluhih vršnjaka.

Sudionici koji su pohađali posebnu oralnu školu u najvećem broju slučajeva (ukupno 80% njih) formirali su gluhi (44%) i dvokulturni identitet (36%), a u znatno manjem broju i marginalni (13%) i čujući identitet (7%). Ovaj podatak ukazuje na to da unatoč uskraćenosti za komunikaciju znakovnim jezikom na ranijim uzrastima, velik dio učenika iz posebne oralne škole kada bude u mogućnosti samostalno odlučivati prihvaća znakovni jezik i akulturira se u zajednicu gluhih.

Sudionici koji su pohađali posebnu osnovnu školu s totalnim pristupom također su najvećem broju slučajeva (ukupno 92%) formirali gluhi (62%) i dvokulturni identitet (30%), što je i razumljivo, a znatno manje marginalni (7%) i čujući identitet (1%).

Tablica 7. Povezanost kulturnog identiteta i vrste osnovne škole za čitav uzorak (N=443)

Vrsta završene osnovne škole	Identiteti				Ukupno
	Čujući	Marginalni	Gluhi	Dvokulturni	
Posebna škola – oralni pristup	5	9	32	26	72
Posebna škola – totalni pristup	2	14	122	58	196
Redovna škola	44	11	54	57	166
Total	51	34	208	141	434

Sudionici koji su pohađali redovnu osnovnu školu približno podjednako formirali su dvokulturni (34%) i gluhi (33%), potom čujućii identitet (27%), a znatno manje marginalni identitet (7%).

Može se zaključiti da sudionici iz posebnih škola u najvećem broju formiraju gluhi ili dvo-kulturni identitet, dok sudionici koji su pohađali redovne škole uz to često formiraju i čujućii identitet, češće (27%) od preostalih dviju skupina (7% odnosno 1%).

Također može se zamijetiti tendencija da sudionici koji su pohađali posebnu oralnu školu gotovo dvostruko češće (13%) imaju marginalni identitet od sudionika koji su pohađali posebnu školu s totalnim pristupom i redovnu školu (po 7%), te da sudionici iz škola s totalnim pristupom dvostruko češće imaju gluhi (62%) nego dvokulturni identitet (30%).

6. Povezanost kulturnog identiteta i vrste srednje škole

Adolescentno razdoblje donosi brojna preispitivanja i znatno utječe na akulturaciju. Pritom vrsta srednje škole ima značajnu ulogu u tom procesu. Hi-kvadrat testom (tablica 8) utvrđena je povezanost vrste identiteta i vrste srednje škole koju su sudionici pohađali (hi-kvadrat=45,453; df=6; p =,000) te se **hipoteza H7 prihvaća**.

Iz tablice je vidljivo je da je najveći broj sudionika (52%) pohađao redovnu strukovnu školu, 40% njih pohađalo je posebnu srednju školu, a svega 8% njih gimnaziju.

Bivši polaznici posebne strukovne škole češće formiraju gluhi identitet (60%) od preostalih dviju skupina polaznika redovnih škola (43% odnosno 21%).

Bivši polaznici gimnazija češće (53%) formiraju dvokulturni identitet od polaznika strukovnih škola (29% odnosno 32%).

Polaznici redovnih strukovnih škola i gimnazija podjednako (18% odnosno 21%) češće formiraju čujućii identitet od polaznika posebne strukovne škole (1%).

Marginalni identitet prisutan je kod 9% sudionika koji su završili posebnu strukovnu školu, kod 7% onih koji su završili redovnu strukovnu školu te kod 6% onih koji su završili gimnaziju.

Može se zaključiti da se povezanost vrste srednje škole i identiteta osoba oštećena sluha ogleda u tome što većina osoba bez obzira na vrstu škole tendira formiranju gluhog i dvokulturnog identiteta, s time da dio onih koji završavaju redovne škole (strukovne i gimnazije) formiraju i čujućii identitet, što je rijedak slučaj s posebnom srednjom školom. Polaznici gimnazija također češće formiraju dvokulturni identitet od ostalih dviju skupina.

Rezultati povezanosti identiteta i vrste osnovne i srednje škole koje su sudionici pohađali impliciraju razvojni karakter procesa akulturacije. Naime, unatoč tome što su dobar dio obrazovanja proveli u obrazovnim okruženjima u kojima se nije koristio znakovni jezik, velik dio tih sudionika ipak danas ima gluhi ili dvokulturni identitet.

7. Povezanost kulturnog identiteta i bračnog statusa

Hi-kvadrat testom utvrđena je povezanost identiteta i bračnog statusa sudionika (hi-kvadrat=32,47; df=12; p =,001) te se **hipoteza H8 prihvaća**.

Iz Tablice 9 vidljivo je da je 51% sudionika u bračnoj zajednici, a 20% njih nije u braku, nije bilo ranije u braku i trenutno nema partnera. U vezi je 12% njih, dok je po 8% udovaca/udovica i rastavljenih.

Među sudionicima s dvokulturnim identitetom 44% ih je u braku, 22% ih je neudanih/neoženjenih, a 20% je onih koji su u vezi. Rastavljenih je 8%, a

Tablica 8. Povezanost kulturnog identiteta i vrste srednje škole

Vrsta završene srednje škole	Identiteti				Ukupno
	Čujućii	Marginalni	Gluhi	Dvokulturni	
Posebna strukovna škola	2	16	104	50	172
Redovna strukovna škola	41	15	95	71	222
Gimnazija	7	2	7	18	34
Total	50	33	206	139	428

Tablica 9. Povezanost kulturnog identiteta i bračnog statusa

Bračni status	Identiteti				Ukupno
	Čujući	Marginalni	Glui	Dvokulturni	
Neudana/neoženjen	19	9	31	31	90
Udana/oženjen	25	17	123	62	227
U vezi	3	3	20	28	54
Razveden/a	2	5	17	11	35
Udovac/udovica	2	1	24	10	37
Ukupno	51	35	215	142	443

udovaca/udovica je 7%. Dakle, ukupno 30% njih je neudato/neoženjeno ili rastavljeno.

Među sudionicima s gluhim identitetom 57% ih je u braku, 14% ih je neudatih/neoženjenih, 9% ih je u vezi. Rastavljenih je 8% , dok su 11% njih udovci/udovice. Ukupno 22% njih je neudano/neoženjeno ili rastavljeno.

Među onima s čujućim identitetom u braku ih je 49%, 37% ih je neudatih/neoženjenih, a u vezi ih je 6%. Rastavljenih i udovaca/udovica je po 4%. Ukupno 41% njih je neudano/neoženjeno ili rastavljeno.

Među sudionicima s marginalnim identitetom 49% ih je u bračnoj zajednici, 26% ih je neudatih/neoženjenih, a u vezi je 9% sudionika. Rastavljenih je 14%, a 3% su udovci/udovice. Ukupno 40% njih je neudano/neoženjeno ili rastavljeno.

Uočljiva je razlika u broju neudatih/neoženjenih i rastavljenih s obzirom na vrstu identiteta. Najviše osoba bez partnera u trenutku ispitivanja (ne računajući udovce i udovice) među osobama je s čujućim i marginalnim identitetom (po oko 40%), naspram 22% među osobama s gluhim identitetom te 30% među osobama s dvokulturnim identitetom. Ovi podaci mogli bi ukazivati na tendenciju da gluhi i dvokulturni identitet stvaraju manje teškoća u uspostavljanju kvalitetnih odnosa s partnerima. Kao što je ranije rečeno, 90% osoba oštećena sluha sklapa brak s osobom istog ili sličnog slušnog statusa. Osobe oštećena sluha s čujućim

identitetom mogu tendirati partnerstvu s čujućom osobom, što u svakom slučaju zahtijeva više napora u uzajamnom prilagođavanju i što može rezultirati teškoćama pronalaženja odgovarajućeg partnera odnosno održavanja postojeće veze s čujućim partnerom. Osobe s marginalnim identitetom, budući da ne osjećaju pripadnost niti jednoj zajednici, teško uspostavljaju i održavaju odnose i s čujućim osobama i s osobama oštećena sluha.

8. Povezanost kulturnog identiteta i slušnog statusa partnera

U cijelome uzorku partnera ima 304 sudionika, dok preostali sudionici koji nemaju partnera nisu uključeni u obradu.

Hi-kvadrat testom utvrđena je povezanost kulturnog identiteta i slušnog statusa partnera (hi-kvadrat=101,187; df=3; p =,000) **te se hipoteza H9 prihvaća.**

Od ukupnog broja sudionika (tablica 10), 84% njih ima gluhoga ili nagluhog partnera, dok 16% ima čujućeg partnera.

Iz tablice je vidljivo da 79% sudionika s dvokulturnim identitetom ima gluhog ili nagluhog partnera, a 21% njih ima čujućeg partnera.

Među sudionicima s gluhim identitetom, 97% njih ima gluhog ili nagluhog partnera, 3% ima čujućeg partnera.

Među sudionicima s čujućim identitetom, 77%

Tablica 10. Povezanost kulturnog identiteta i slušnog statusa partnera

Slušni status partnera	Identiteti				Ukupno
	Čujući	Marginalni	Glui	Dvokulturni	
S oštećenjem sluha	7	22	149	76	254
Čujući	23	2	5	20	50
Ukupno	30	24	154	96	304

njih ima čujućeg partnera, a 13% nagluhog ili gluhog partnera.

Među sudionicima s marginalnim identitetom 92% ima gluhog ili nagluhog partnera, a 8% njih ima čujućeg partnera.

Rezultat glede sudionika s čujućim identitetom govori u prilog objašnjenju rezultata izloženih u prethodnom poglavlju glede njihova bračnog statusa.

Zanimljivi su i rezultati koji opisuju marginalni identitet, koji pokazuju da se ove osobe unatoč dvojbi glede dviju kultura ipak većinom opredjeljuju za gluhog partnera.

U svakom slučaju, uočljiva je preferencija gluhih/nagluhih partnera među sudionicima s gluhim, dvokulturnim i marginalnim identitetom, za razliku od sudionika s čujućim identitetom, koji preferiraju čujuće partnere.

ZAKLJUČAK

Ovo istraživanje pokazalo je da većina (ukupno 80%) sudionika formirala gluhi (48%) i dvokulturni (32%) identitet. Distribucija vrsta identiteta slična je onima dobivenim u prethodnim istraživanjima provedenim u SAD-u i Njemačkoj.

S oblikovanjem odnosno vrstom kulturnog identiteta povezani su stupanj oštećenja sluha, vrijeme nastanka oštećenja sluha, dob početka učenja znakovnog jezika, vrsta osnovne i srednje škole, obrazovni status, bračni status i slušni status bračnog partnera. Suprotno očekivanjima, slušni status roditelja nije se pokazao povezan s kulturnim iden-

titetom, vjerojatno zbog premalog broja sudionika u ovoj skupini.

Iako je značajan broj sudionika (58%) pohađao posebne oralne i redovne škole u kojima se znakovni jezik ne koristi ili se zabranjuje, te iako samo 12% sudionika ima gluhe roditelje, ipak je 80% svih sudionika formiralo gluhi ili dvokulturni identitet. Ovi rezultati značajni su jer ukazuju na dinamičnu prirodu akulturacije gluhih i nagluhih osoba s jedne strane, i iskonsku potrebu prelin-gvalno gluhih i nagluhih osoba za jezikom koji im je dostupan i zajednicom u čijem će životu moći ravnopravno, komforno i aktivno sudjelovati.

Ovi rezultati podupiru stajališta o važnosti znakovnog jezika i akulturacije u kulturu Gluhih za gluhe i nagluhe osobe, te ukazuju na potrebu da se onoj gluhoj djeci čujućih roditelja koja nemaju kapaciteta za usvajanje govornog jezika putem slušanja omogućiti rano usvajanje znakovnog jezika i akulturacija u kulturu Gluhih, implementacijom dvojezičnog – dvokulturnog pristupa u odgoju, obrazovanju i rehabilitaciji, posebno i u redovnim školama.

Za izgradnju dvokulturnog identiteta, gluhoj djeci čujućih roditelja u redovnim školama, uz komunikaciju znakovnim jezikom, sustavan rad na ovladavanju drugim jezikom i implementiranje sadržaja vezanih uz kulturu Gluhih u obrazovne programe, potrebno je osigurati dovoljno kontakata s drugom djecom i odraslima s oštećenjem sluha, kao pretpostavke zdravog razvoja osobnog i društvenog identiteta (Hintermeir, 2014; Teruggi, 2014).

LITERATURA

- Bat-Chava, Y. (1993): Group identification and self-esteem of deaf adults. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20, 494-502.
- Bat-Chava, Y. (2000): Diversity of deaf identities. *American Annals of the Deaf*, 145(5), 420-428.
- Cappelli, M., Daniels, T., Durieux-Smith, A., McGrath, P., & Neuss, D. (1995): Social development of children with hearing impairments who are integrated into general education classrooms. *The Volta Review*, 97, 197-208.
- Desselle, D. D. (1994): Self-esteem, family climate and communication patterns in relation to deafness. *American Annals of the Deaf*, 139, 322-328.
- Glickman, N.S. (1993): Deaf identity development: Construction and validation of a theoretical model. Unpublished doctoral dissertation. Amherst, MA: University of Massachusetts.
- Glickman, N. & Carey, J. (1993): Measuring Deaf cultural identities: A preliminary investigation. *Rehabilitation Psychology*, 38, 275-283.
- Grosjean, F. (1992): The bilingual and bicultural person in the hearing and in the deaf world. *Sign Language Studies*, 77, 307-320.
- Hadjikakou, K. i Nikolarazi, M. (2007): The impact of personal and educational experiences and communication practices on the construction of deaf identity in cyprus. *American Annals of the Deaf*, 152(4), 398-414.
- Higgins, P.O. (1980): *Outsiders in a hearing world: A sociology of deafness*. Beverly Hills, CA: Sage Publications. Social Identity 22.
- Hintermair, M. (2008): Self-esteem and Satisfaction With Life of Deaf and Hard-of-Hearing People – A Resource-Oriented Approach to Identity Work, *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, Vol. 13/2, 278-300.
- Hintermeir, M. (2014): Psychosocial development of deaf and hard of hearing children in 21st century: Opportunities and challenges. U: Marschark, M., Tang, G. & Knoors, H. (eds.): *Bilingualism and Bilingual Deaf Education*. New York: Oxford University Press, 152-187.
- Ivasović, V. (2014): *I ja želim znati! Gluhi i nagluhi učenik u redovnoj školi*. Zagreb: Hrvatski savez gluhih i nagluhih.
- Jambor, E. i Elliot, M. (2005): Self-esteem and Coping Strategies among Deaf Students. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 10(1), 63-81.
- Ladd, P. (2003): *Understanding Deaf Culture*. In *Search for Deafhood*. Clevedon, Buffalo, Toronto, Sydney: Multilingual Matters Ltd.
- Lane, H., Hoffmeister, R., & Bahan, B. (1996): *A Journey Into the Deaf World*. San Diego, CA: DawnSign Press.
- Leigh, I.W. (1999): Inclusive education and personal development. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 4, 236-245.
- Leigh, I., Marcus, A., Dobosh, P., & Allen, T. (1998): Deaf/hearing identity paradigms: Modification of the Deaf Identity Development Scale. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 3(4), 330-338.
- Leigh, I. W. (2009): *A Lens on Deaf Identities*. Oxford University Press.
- Maxwell-McCaw, D.L., Leigh, I.W. i Marcus, A. (2000): Social identity in Deaf Culture: A comparison of ideologies. *Journal of the American Deafness and Rehabilitation Association*, 33, 14-27.
- Maxwell-McCaw, D.L. i Zea, M.C. (2011): The Deaf Acculturation Scale (DAS): Development and Validation of a 58-Item Measure. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 16(3), 325-342. Posjećeno 17.7.2015.
- Musselman, C., Mootilal, A., & MacKay, S. (1996): The social adjustment of deaf adolescents in segregated, partially integrated, and mainstreamed settings. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 1, 52-63.
- Neal Mahshie, Sh. (2007): *Dvojezično obrazovanje gluhe djece*. Zagreb: Savez gluhih i nagluhih grada Zagreba.

- Nunes, T., Pretzlik, U., & Olson, J. (2001): Deaf children's social relationships in mainstream schools. *Deafness and Education International*, 3, 123–136.
- Padden, C. (1996): From the cultural to the bicultural: The modern deaf community. U: Ila Parasnian (Ed.), *Cultural and Language Diversity and the Deaf Experience*. New York: Cambridge University Press.
- Radovančić, B. (1995): *Crte za povijest hrvatske surdologije*. Zagreb: Hrvatski savez gluhih i nagluhih.
- Sari, H. (2005): An analysis of the relationship between identity patterns of Turkish Deaf Adolescents and the communication modes used in special residential schools for the hearing impaired and deaf. *Deafness & Education International*, 7 (4), 206–222.
- Shein, J. D. (1989): *At home among strangers*. Washington, DC: Gallaudet University Press.
- Stinson, M. S., & Antia, S. D. (1999): Considerations in educating deaf and hard of hearing students in inclusive schools. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 4, 163–175.
- Stinson, M. S., & Kluwin, T. N. (2003): Educational consequences of alternative school placements. In M. Marschark & P. E. Spencer (Eds.), *Deaf Studies, Language, and Education* (pp. 52–64). New York: Oxford University Press.
- Stinson, M., & Lang, H. (1994): Full inclusion: A path for integration or isolation? *American Annals of the Deaf*, 139, 156–159.
- Stinson, M., & Whitmire, K. (1992): Students' view of their social relationships. In T. Kluwin, D. Moores, & M. Gaustad (Eds.), *Toward Effective Public Programs for Deaf Students: Context, Process, and Outcomes* (pp. 149–174). New York: Teachers College Press.
- Stinson, M., Whitmire, K., & Kluwin, T. (1996): Self-perceptions of social relationships in hearing-impaired adolescents. *Journal of Educational Psychology*, 88(1), 132–143.
- Teruggi, L.A. (ur.) (2014): *Jedna škola, dva jezika. Iskustvo dvojezičnosti u vrtiću i osnovnoj školi u Cossatu*. Zagreb: Hrvatsko društvo tumača i prevoditelja znakovnog jezika gluhih i ERF.
- Valentine, G. i Skelton, T. (2007): Re-defining norms: D/deaf young people's transitions to independence. *The Sociological Review*, 55(1), 104–123.
- Wauters, L. N., & Knoors, H. (2007): Social integration of deaf children in inclusive settings. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 13, 21–36.
- Weinberg, N. i Sterritt (1986): Disability and identity: A study of identity patterns in adolescents with hearing impairments. *Rehabilitation Psychology*, 31, 95–102.

THE RELATIONS BETWEEN CULTURAL IDENTITY AND SOME DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF DEAF AND HARD OF HEARING PERSONS

Abstract: *The aim of this research was to examine the frequency of a particular identity type, as well as the relationships between cultural identification and demographic variables related to the hearing, educational and marital status of deaf and hard of hearing persons. The research sample consisted of 443 hearing-impaired persons of both sexes (274 deaf and 169 hard of hearing), aged between 18 and 87 years, from 17 Croatian cities. For the purpose of collecting demographic data, a questionnaire was constructed. Cultural identity was examined using the DAS (Deaf Acculturation Scale, Maxwell-McCowan and Zea, 2011). Although 58% of the respondents were attending oral schools for the deaf and regular elementary and secondary schools, with only 12% of them having deaf parents, 80% of them showed either deaf acculturation (48%) or bicultural identification (32%); 12% were hearing acculturated, while 8% had marginal identity, which is in accordance with previous research results. Statistical analyses showed significant relations between cultural identity and the degree of hearing loss (hard of hearing persons more often than deaf persons were hearing-acculturated, biculturally, or marginally acculturated), the age of hearing loss onset (being significantly lower in deaf acculturated persons than in biculturally acculturated and hearing-acculturated ones), the age at which respondents started learning Croatian Sign Language (deaf-acculturated started significantly earlier than biculturally acculturated and hearing-acculturated persons); educational level (the highest levels are achieved by hearing- and biculturally acculturated persons); the type of elementary school (those from schools for the deaf tend toward deaf or bicultural identity; those from regular schools more frequently have hearing identity; those from oral schools for the deaf more often have marginal identity) and secondary school (those who had attended regular schools more often had a hearing identity, whereas those who attended school for the deaf more often had a deaf identity), marital status (more single persons were found among hearing- and marginally acculturated persons), as well as their partner's hearing status (hearing acculturated persons preferred hearing partners, and deaf acculturated persons preferred deaf ones). The relationship between cultural identity and the respondents' parents' hearing status didn't prove to be significant. The practical implications of the obtained results are being considered.*

Key words: *Deaf, hard of hearing, deafness, Deaf culture, cultural identity*